

Samenvatting onderzoek

Data-ethiek in uitvoering

Door: Expertisecentrum Data-Ethiek (Koen Versmissen en Ajuna Soerjadi)

Korte samenvatting van het onderzoek

De centrale vraag van het onderzoek is: met welke ethische vraagstukken en dilemma's krijgen uitvoeringsorganisaties te maken bij de inzet van informatietechnologie voor dienstverlening en hoe gaan zij daarmee om? Deze vraag is uitgesplitst in verschillende deelvragen, zoals: welke ethische vraagstukken en dilemma's spelen er? Hoe komt de uitvoering tot ethische kaders? Hoe geeft de uitvoering data-ethiek handen en voeten?

Het onderzoek bestond uit bureau-onderzoek, aangevuld met een workshop en gesprekken met vertegenwoordigers van enkele uitvoeringsorganisaties. Ook zijn de uitkomsten gepresenteerd en getoetst op de Dag van de Publieke Dienstverlening.

Belangrijkste uitkomsten/conclusies

Uit het onderzoek komen de volgende inzichten:

- *Inzicht 1.* Vanuit de eOverheid 'die denkt, discussieert en handelt vanuit applicaties' (De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, WRR, 2011) zijn twee separate doorontwikkelingen zichtbaar. Naar een iOverheid 'waar de nadruk ligt op informatiestromen (WRR) en naar een aiOverheid die inzicht haalt uit datagedreven statistische algoritmen.
- *Inzicht 2.* Beide typen overheidsinformatisering kennen heel verschillende ethische vraagstukken en dilemma's. Bij de iOverheid is de kern het voorkomen van 'kafkaëske toestanden'. Bij de aiOverheid is de kern om de burger te blijven zien als persoon, in plaats van als lid van een groep.
- *Inzicht 3.* Beide typen overheid hebben ook verschillende actuele uitdagingen bij het omgaan met data-ethische vraagstukken. Op het gebied van governance is dat voor de iOverheid het handelingsperspectief voor de uitvoering (het gaat vooral om uitdagingen op systeemniveau). En voor de aiOverheid de vraag wat 'good practices' zijn (het is allemaal nog in ontwikkeling). Wat de ethische dialoog aangaat, is de uitdaging voor de iOverheid om ethische vraagstukken als zodanig te herkennen en erkennen. Voor de aiOverheid is er de uitdaging om ethiek breder te zien dan compliance met de 'gestolde ethiek' van juridische richtlijnen en technische frameworks.

Aanbevelingen en tips

- “People tend to overestimate what can be done in one year and to underestimate what can be done in five or ten years.” Het verankeren van data-ethiek in de organisatie is een traject van de lange adem en vergt schaken op meerdere borden. Focus aanvankelijk op onderdelen die aansluiten bij de opgaven, cultuur en context van de organisatie. Het kan behulpzaam zijn om te werken met een volwassenheidsmodel.
- Maak daarbij hoe dan ook wel voldoende ruimte voor oprechte, gestructureerde en begeleide ethische dialoog, zowel intern als met ketenpartners. En zorg ervoor dat er met de uitkomsten daarvan ook echt iets gebeurt.